

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

26E JAARGANG

WOENSDAG 15 JANUARI 1941

No. 1304

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. G. Koopmans, P. Lieftinck, N. J. Polak, J. Tinbergen
en F. de Vries.

Secretaris van de Redactie: M. F. J. Cool.

Redactie-adres: Pieter de Hoochweg 122, Rotterdam-W.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408 (ten name van
„Economisch-Statistische Berichten”).

Abonnementsprijs voor het weekblad, waarin tijdelijk
is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht,
franco p. p. in Nederland f 20.— per jaar. Buitenland en
koloniën f 23.— per jaar. Abonnementen kunnen met elk
nummer ingaan en slechts worden beëindigd per ultimo van
elk kalenderjaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en
leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen
het weekblad gratis en genieten een reductie op de verdere
publicaties. Adreswijzigingen op te geven aan de Redactie.

Advertenties voorpagina f 0.50 per regel. Andere pagina's
f 0.40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief.
Administratie van advertenties: Nijgh en van Ditmar N.V.,
Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Post-
chèque- en girorekening Nr. 145192. Adres te Rotterdam:
Erasmushuis, Tel. Nr. 31696.

INHOUD :

Blz.

Winstbelasting en dividendrestrictie in verband met besloten naamlooze vennootschappen door <i>Mr. Dr. E. Tekenbroek</i>	50
Is verdere vermindering van het aantal verkoopplaat- sen in den detailhandel geboden? door <i>Dr. F. L. van Muiswinkel</i>	53
Aanteekeningen. Overheidsmaatregelen op economisch gebied	56
Boekbesprekingen. Prof. Dr. Heinrich Hunke e.a.: <i>Hanse Downing Street und Deutschlands Lebensraum</i> , bespr. door <i>H. W. Lambers</i>	58
Maandcijfers. Hypotheekrente in Nederland	59
Statistieken. Geld- en Wisselkoersen — Bankstaten	59—60

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Eenige wijziging van beteekenis is op de *geldmarkt*
wederom niet te constateeren. De tarieven voor disconto-
materiaal der verschillende termijnen zijn nauwelijks aan
wijziging onderhevig, en de omzetten zijn niet groot. Het
rechtstreeks bij de centrale bank ondergebrachte schat-
kistpapier blijft een respectabelen omvang houden, het-
geen het geval zal blijven, zoolang de biljettencirculatie
niet terugloopt. Voor dit laatste is nog geen enkel symp-
toom aan te wijzen. Tot nu toe is het verloop dusdanig
geweest, dat in de laatste maanden de toeneming van den
biljettenomloop in verhouding tot de stijging van de vlot-
tende schuld van de schatkist groter was dan in de eerste
maanden na Mei jl. Hiermee wil geenszins gezegd zijn,
dat er een direct causaal verband is tusschen de stijging
van biljettenomloop en de schatkistfinanciering, althans
niet voor de totale toeneming van de in omloop zijnde bil-
jetten. Integendeel, men kan zich niet aan den indruk
onttrekken, dat dit verband voor een deel den circulatie-
uitbreiding niet aanwezig is.

Op de *kapitaalmarkt* blijft de stemming voor obligatiën
gunstig. De 3—3½ pCt. Nederland 1938 bevindt zich thans
bijna weer op het hoogste peil, dat in het vorige jaar na
de heropening van de beurs werd bereikt. Men heeft den
indruk, dat de verkoopdrang aanmerkelijk verminderd is,
terwijl van verschillende zijden vraag bestaat. Bij de spaar-
banken schijnt de stroom van opvragingen eenigszins tot
staan te zijn gekomen, zoodat het surplus van de opvra-
gingen boven de inleggingen is verdwenen of althans tot
veel geringere proporties teruggebracht. Ook de liquidaties
van de zijde van het publiek zijn aanmerkelijk geringer,
zoodat de beleggings- en herbeleggingsvraag een kleiner
aanbod tegenover zich vindt, waardoor de koersen geleid-
delijk oploopen. De stijging beperkt zich niet tot bepaalde
categorieën, maar is over de heele linie te constateeren, ter-
wijl ook leeningen van alle looptijden ervan mee profi-
teeren.

Enkele korter loopende leeningen staan thans op een
3½ pCt. rendementspeil, zoo b.v. de 3 pCt. Nederland 1936,
hetgeen in vergelijking tot b.v. het driejarig schatkistpa-
pier wel uitermate laag te noemen is. De 4 pCt. semi-ge-
dwongen leening 1940 II heeft den parikoers al weer heel
aardig benaderd. Mocht zij dezen binnenkort bereiken, dan
zou wellicht de uitgifte van een consolidatieleening, mits
van niet te grooten omvang, redelijke kans van slagen kun-
nen hebben.

WINSTBELASTING EN DIVIDENDRESTRIC- TIE IN VERBAND MET BESLOTEN NAAM- LOOZE VENNOOTSCHAPPEN.

Het zou interessant zijn een internationale statistiek te bezitten omtrent het gebruik van de rechtsfiguur der N.V. als ondernemingsvorm in de verschillende landen. Het zou ons niets verwonderen, als uit zoo'n statistiek zou blijken, dat in ons land deze ondernemingsvorm procentueel meer voorkomt dan in andere landen. Zoowel civielrechtelijke als fiscaalrechtelijke oorzaken zijn daarvoor aan te wijzen.

In tegenstelling met de meeste ons omringende landen kent ons civiele recht een onderscheiding als die tusschen A.G. en G.m.b.H., Public Company en Private Company, Société Anonyme en Société à Responsabilité Limitée, niet. Weliswaar kent ons N.V.-recht sinds de herziening in 1928 een nuanceering, die in deze richting gaat, maar in ons positieve recht is ze niet uitgewerkt en in de rechtspraak is ze ook niet uitgegroeid.

Juridische motieven, die den N.V.-vorm de voorkeur deden verkrijgen.

Iedere ondernemer, die, om welke reden dan ook, er behoefte aan voelde voor zijn onderneming de rechtsfiguur te kiezen, waardoor zij als zelfstandige rechtspersoon (met de daarbij behorende beperkte aansprakelijkheid voor de geldgevers) aan het economische leven kon gaan deelnemen, was hier te lande aangewezen op den N.V.-vorm, die in vele gevallen een veel te ruim zittend confectiepakje is. In wezen past deze rechtsfiguur alleen bij die ondernemingen, waarbij, door de grootte van het benodigde kapitaal, scheiding tusschen ondernemingsleiding en ondernemingsbezit noodzakelijk is.

In de meeste gevallen, waarin uit hoofde van de grootte van het benodigde kapitaal die scheiding niet noodzakelijk is, is de N.V.-vorm een weinig passende rechtsfiguur. Niet in alle gevallen: men kan nl. op goede gronden betoogen, dat in tal van gevallen, door de groote risico's, die het moderne economische leven met zich brengt, de noodzakelijkheid van een beperking der aansprakelijkheid ook daar aanvaardbaar is, waar geen splitsing tusschen ondernemingsleiding en ondernemingsbezit aanwezig is. Waar in deze de juiste grens moet worden getrokken, is niet aan te geven en zal ook wel nooit nauwkeurig aan te geven zijn. Het is wellicht deze moeilijkheid geweest, waarin wij de oorzaak hebben te zien van het feit, dat ons civiele recht op dit punt in de laatste jaren zoo weinig vruchtbaar is geweest.

Men mag zich echter de vraag stellen, of deze ontwijkende houding wel te verkiezen is boven een — zij het dan ook niet geheel bevredigende — regeling, waarbij aan het zich onbelemmerd terugtrekken van den ondernemer in de vesting der beperkte aansprakelijkheid eenigermate paal en perk wordt gesteld.

Naast het civielrechtelijke voordeel van de beperkte aansprakelijkheid zijn er nog andere civielrechtelijke oorzaken voor het groote gebruik, dat van de N.V. als rechtsfiguur is gemaakt. Zoo bijv. de gemakkelijke overdraagbaarheid van de rechten, die in het aandeelbewijs geïncorporeerd zijn. Vooral met het oog op de regeling van de onderlinge verhouding tusschen erfgenamen biedt de N.V. niet te versmaden juridische voordeelen, omdat bij elken anderen vennootschapsvorm de dood van één der vennoten de ontbinding der vennootschap ten gevolge heeft. De erven moeten dan met elkaar en met de overblijvende vennoten over de voortzetting der zaken gaan onderhandelen, en zulks dan dikwijls in de sfeer van onderling wantrouwen en teleurgesteld zijn, die men bij de verdeling van een erfenis dikwijls aantreft. Wel valt daaraan ten deele te ontkomen door het opnemen van verblijvingsbedingen en wat dies meer zij, maar

doorgaans vervalt men dan in zeer ingewikkelde rechtsverhoudingen, die als werkverschaffingsobject voor advocaten hun beteekenis mogen hebben, maar die voor het goed leiden van een onderneming doorgaans fruikend zijn.

Mocht men dan ook hier te lande nog eens overgaan tot een „geboorterestrictie" van N.V.'s, dan is het wel te hopen, dat men daarbij aan deze behoefte van de praktijk de noodige aandacht besteedt.

Het belastingrecht als stimulans voor den N.V.-vorm.

De belangrijkste oorzaak van de vruchtbaarheid van het genus „N.V." hier te lande is echter wel ons belastingrecht geweest; men kan den ontwerper der loonbelastingtabellen wat dit betreft op zijn terrein slechts een zelfde succes toewenschen.

In de eerste plaats noemen wij het ontgaan van registratierecht bij overdracht van onroerende goederen. Hieraan is echter in 1933 door wijziging van de Registratiewet (Art. 45a e.v.) paal en perk gesteld.

In de tweede plaats noemen wij de Dividend- en Tantiëmebelasting, o.i. wel de belangrijkste oorzaak van de groote vlucht in de N.V., hier te lande. Deze maakte het als uitdeelingsbelasting mogelijk niet geringe fiscale voordeelen te verkrijgen in vergelijking tot de Inkomstenbelasting. In hoeverre verouderde wetgeving t.a.v. het fiscale winstbegrip in onze Inkomstenbelasting hier een cumulatieve werking heeft uitgeoefend, laten wij hier onbesproken.

Nu de dividend- en tantiëmebelasting vervangen is door een winstbelasting, heeft het niet veel zin om de verdiensten en feilen der „good old" uitdeelingsbelasting nog eens te gaan behandelen. Wij willen in het hierna volgende de aandacht vragen voor den toestand, die geschapen is door deze vervanging, welke toestand door de opvoering van het heffingspercentage van de winstbelasting in een korte spanne tijds tot een hoogte, die men hier te lande tot voor kort zelfs in zijn benauwdste dromen niet voor den geest had kunnen krijgen, een noodtoestand genoemd mag worden.

De door de recente maatregelen geschapen noodtoestand.

Kon het ook anders? Eenerzijds een door fiscale wetgeving en gebrekkige civiele wetgeving in het verleden overprikkelde ontwikkeling van het aantal N.V.'s, anderzijds een door onvoorzienne omstandigheden plotselinge, op zich zelf genomen noodzakelijke opschroefing van het heffingspercentage der zoo juist ingevoerde winstbelasting. Alvorens dus een aandeelhouder een brokje van de winst van zijn N.V. krijgt, heeft de fiscus daarvan reeds (in de meeste gevallen) 31,5 pCt. getoucheerd.

Daarbij komt dan nog de in de laatste maanden opgekomen vrees voor maatregelen ter beperking van de dividenduitkeering. Mochten deze inderdaad genomen worden — o.i. is de kans daarop, om de hieronder nader te noemen redenen, niet zoo groot, — dan is zulks voor aandeelhouders in familie- en andere besloten N.V.'s, die van hun dividenden moeten leven, een vefre van aangenaam vooruitzicht. Want juist bij deze N.V.'s treft men, als gevolg van onze fiscale wetgeving in het verleden, dikwijls de figuur aan van een klein aandeelenkapitaal naast groote reserves.

Om de spanning nog te vermeerderen is daarbij dan nog sinds kort gekomen de vrees voor de gevolgen van de invoering van het zgn. reëele stelsel voor onze inkomstenbelasting. Het kernpunt, waardoor het reëele stelsel zich onderscheidt van het stelsel van ficties, dat aan onze inkomstenbelasting ten grondslag ligt, is, dat, ook al is een bron van inkomen op een bepaalden steekdatum (bij ons 1 Mei) niet meer aanwezig, toch het inkomen, dat die bron in het verleden aan zijn eigenaar heeft opgebracht, tot het belastbare inkomen wordt gerekend. Het

gevolg daarvan is, dat, als aandeelhouders besloten hebben, teneinde de dubbele belasting (winstbelasting en inkomstenbelasting) te voorkomen, hun N.V. te liquideeren, over de oude op 1 Januari '39 reeds aanwezige reserves niet alleen winstbelasting wordt geheven, maar bovendien de geheele liquidatiewinst bij de aandeelhouders nog eens met inkomstenbelasting wordt belast. Dit laatste dan naar een progressief tarief, dat niet malsch is als de liquidatiewinst groot is. Hierdoor zou practisch voor hen, die met hun onderneming uit den N.V.-vorm willen vluchten, de pas zijn afgesneden.

Tegemoetkoming aan familie-N.V.'s is noodzakelijk.

Maakten wij ons aan overdrijving schuldig, toen wij hierboven den op dit punt geschapen toestand betitelden als een noodtoestand? Het wil ons voorkomen, dat zelfs de meest verstokte voorvechters op het front tegen al diegenen, die in het verleden om der wille van het fiscale gewin in den N.V.-vorm gevluht zijn, zullen moeten erkennen, dat hier soulaas gegeven moet worden. Men zal stellen, dat de tijden er niet naar zijn om aan verlichting van belasting te kunnen denken. Groote behoeften van de schatkist kunnen echter nooit een motief zijn om den belastingdruk ongelijk te verdeelen.

Juist door de overprikkelde ontwikkeling van het aantal N.V.'s hier te lande, vooral als gevolg van de vroegere fiscale wetgeving, is die ongelijkheid in belastingdruk hier thans grooter dan zich wellicht in eenig ander land zou hebben kunnen voordoen.

Reeds bij de behandeling van de winstbelasting in de Kamers is het vraagstuk, dat wij in deze hebben aangesneden, ter sprake gebracht. Men wees den Minister op de dubbele belasting, die de winstbelasting voor familievennootschappen met zich zou brengen. De Minister zegde toe in overweging te willen nemen, besloten N.V.'s onder bepaalde voorwaarden van winstbelasting vrij te stellen. Vermoedelijk zouden deze voorwaarden geweest zijn, dat direct belasting moest worden betaald (naar het toenmalige lage percentage van 11,5 pCt., zaliger nagedachtenis) over de zgn. overgangsreserve. Voorts is de wet op de richtige heffing toepasselijk verklaard op de winstbelasting, zulks in tegenstelling tot de dividend- en tantiëmebelasting. Hierdoor heeft de fiscus het rechtsmiddel in handen om, zonder aantasting van de civielrechtelijke figuur der N.V., deze toch buiten de winstbelasting te houden. Vermoedelijk lag het in de bedoeling van den Minister langs dezen weg naar een oplossing te zoeken. Dit zou ons dan het novum gebracht hebben, dat de wet op de richtige heffing door den fiscus ten voordeele van de belastingplichtigen zou worden gehanteerd.

De ervaringen en maatregelen op dit gebied in Duitsland.

Of men ten Departemente nog termen aanwezig acht voor een dergelijke tegemoetkomende houding, is ons niet bekend. Men zal het in elk geval begrijpelijk achten, dat wij eens hebben onderzocht, in hoeverre en op welke wijze men in Duitsland deze vraagstukken heeft opgelost¹⁾. Ook daar heeft men een winstbelasting voor N.V.'s (de „Körperschaftsteuer”), die tot een dubbele belasting in verband met de inkomstenbelasting moet leiden; voorts wordt daar de inkomstenbelasting naar het reële stelsel geheven en heeft men dividendrestrictiemaatregelen genomen.

„Zur Forderung des verantwortlichen Unternehmers-tums” heeft men in Duitsland reeds in den zomer van 1934 maatregelen genomen ter vergemakkelijking van de omzetting van Kapitalgesellschaften in ondernemingsvormen met volle persoonlijke aansprakelijkheid. D.d. 15 Juli '34 verscheen het „Gesetz über Steuererleichterung

¹⁾ Bij dit onderzoek hebben wij o.m. een dankbaar gebruik gemaakt van het „Internationaal Belasting Documentatie Bureau”.

bei der Umwandlung und Auflösung von Kapitalgesellschaften”²⁾.

De materiele inhoud van dezen overheidsmaatregel komt hierop neer: Bij omzetting van Kapitalgesellschaften, die op 1 Juli 1934 reeds bestonden (deze termijn is later tot 1 Januari 1937 verlengd), in Personalgesellschaften — en ook bij liquidatie van dergelijke Kapitalgesellschaften vóór 1 Januari 1938 — wordt voor de onderstaande belastingen een zekere verlichting in de heffing aangebracht:

1. „Gesellschaftssteuer” (te vergelijken met ons registratierecht bij oprichting van N.V.'s);
2. „Gründerwerbssteuer” (te vergelijken met ons registratierecht bij overdracht van onroerend goed);
3. „Wertzuwachssteuer” (te vergelijken met onze waarde-vermeerderingsbelasting — behoort tot de categorie „Landes- und Gemeindesteuern”);
4. „Umsatzsteuer”;
5. „Einkommensteuer”;
6. „Körperschaftsteuer”;
7. „Gewerbsteuer” (een soort zakelijke inkomstenbelasting ten behoeve van de gemeenten).

Voor de Einkommen-, Körperschaft- en Gewerbesteuer wordt het tarief tot 1/3 verlaagd.

De liquidatiewinsten bij Kapitalgesellschaften worden met Körperschaftsteuer belast; als liquidatiewinst geldt het verschil tusschen het „Abwicklungsanfangsvermögen” — bij ons te vergelijken met de laatst vastgestelde zgn. belastingbalans voor de winstbelasting — en het „Abwicklungsendevermögen”. Het bijzondere daarbij is, dat voor de berekening van het „Abwicklungsendevermögen” de marktwaarde der activa en passiva maatgevend is.

Als gevolg van het reële stelsel, waarnaar de inkomstenbelasting wordt geheven, wordt in Duitsland de liquidatiewinst bij de aandeelhouders ook nog met Einkommensteuer belast. Intusschen geschiedt dit niet op de normale manier, d.w.z. in dien zin, dat „rücksichtslos” op de geheele liquidatiewinst het zware progressieve tarief wordt toegepast. Er bestaan dienaangaande nl. twee afwijkingen. In de eerste plaats is de liquidatiewinst in principe vrij als ze getoucheerd wordt door een aandeelhouder-particulier, die met zijn gezin voor minder dan 1/4 deelhebber in de N.V. is; de winst wordt dan beschouwd als vermogenstoename. Bezit de aandeelhouder meer dan 1/4 van het aandeelenkapitaal, dan wordt de liquidatiewinst belast als „Gewinn aus Veräusserung wesentlicher Beteiligungen”. Voor dergelijke winsten bestaat echter een verlaagd tarief van 10 tot 25 pCt.; dit is de tweede hierboven bedoelde afwijking. (Volledigheidshalve zij nog vermeld, dat, als de aandeelen tot iemands bedrijfsvermogen behooren, de liquidatiewinst als gewone bedrijfswinst belast wordt).

Dit speciale tarief voor dergelijke „buitenissige” inkomensbestanddeelen is een belangrijk principe, dat, naar men mag hopen, bij de invoering van het reële stelsel hier te lande navolging zal vinden. Hierboven wezen wij er reeds op, dat door het stelsel van ficties, dat aan onze huidige inkomstenbelasting ten grondslag ligt, dergelijke abnormale inkomensbestanddeelen, zooals liquidatiewinsten, uitkoopsommen, vergoedingen voor goodwill e.d., buiten de inkomstenbelasting vallen, omdat de bron op den steekdatum (1 Mei) dan niet meer bestaat.

Nu zulks in de toekomst wellicht anders zal worden, lijkt het billijk dergelijke eenmalige inkomenselementen, die doorgaans ook het karakter hebben van gekapitaliseerde toekomstige winstverwachtingen, niet als onderdeel

²⁾ Den belangstellenden lezer zij verwezen naar: H. Friedländer, Anleihstock- und Umwandlungsgesetz; Stuttgart 1935.

Max Lion, Die Umwandlung und Auflösung von Kapitalgesellschaften; Berlin 1935.

Böttcher — Meilicke, Umwandlung, Verschmelzung und Auflösung, 4e Auflage; Berlin 1937.

van het gewone inkomen—in de dan doorgaans zeer hoge progressieve-klasse — te belasten.

Uit het voorafgaande blijkt dus, dat in Duitsland in hetgeen wij hier boven als een noodtoestand meenden te mogen kwalificeeren is voorzien, zij het dan ook dat de „causa” der daar te lande getroffen regeling niet op het gebied der belastingen gevend werd, maar op economisch-politiek gebied, t.w. ter stimuleering van de eigen verantwoordelijkheid der ondernemers.

Het ligt in de rede aan te nemen, dat ook hier te lande een nadere voorziening in den thans bestaanden toestand kwalijk kan uitblijven, vooral waar het gebruik van den N.V.-vorm bij ons zulk een grooten omvang heeft aangenomen en dus procentueel wellicht zooveel meer belastingplichtigen in een weinig benijdenswaardige positie zijn geraakt. Of men daarvoor ook, gelijk in Duitsland, economisch-politieke overwegingen als uitgangspunt zal nemen, ligt nog in den schoot der goden verborgen. Wat daar intusschen van zij, zuiver van belastingstandpunt beschouwd is er o.i. reeds voldoende aanleiding om de fiscale positie van de aandeelhouders in familie- en andere besloten N.V.'s eenigermate te verlichten. Te hopen is slechts, dat men bij het treffen van nadere voorzieningen op dit gebied aandacht zal willen schenken aan het feit, dat de N.V.-vorm, ook los van de beperkte aansprakelijkheid, die deze voor de aandeelhouders met zich brengt, voorziet in behoeften van het rechtsverkeer, die o.i. erkenning waardig zijn. Wij denken hierbij in het bijzonder aan de omstandigheid, dat deze vorm de mogelijkheid schept om aan het bedrijf een zekere juridische zelfstandigheid te geven, dus los van het leven van de leiders der onderneming. De behoefte daaraan bestaat, zoal's reeds bovendien reeds opgemerkt, niet alleen bij die N.V.'s, die door de grootte van hun kapitaal een samengaan van vele kapitaalverschaffers noodzakelijk maken, maar bijv. evenzeer bij een familie-N.V., zulks eenzijdig ter waarborging van de voortbestaan der onderneming na het overlijden van de aandeelhouders-directeuren, en anderzijds teneinde een eenvoudige en overzichtelijke regeling van de positie der erfgenamen te bewerkstelligen.

Dividendrestrictie-maatregelen in Duitsland.

Tenslotte dan de dividendrestrictie-maatregelen, welke invoering, naar ons uit de praktijk der laatste maanden bekend is, vele aandeelhouders, vooral van ongekwalificeerde N.V.'s, met angst en beven verwachten. In Duitsland zijn deze maatregelen gebaseerd op het „Gesetz über die Gewinnverteilung bei Kapitalgesellschaften.” Deze wet was geen fiscale wet, maar beoogde, in verband met de toenmalige constellatie der kapitaalmarkt, voor de overheid de mogelijkheid te scheppen in haar behoefte aan kapitaal te voorzien. Eenzijdig had de overheid groote behoefte aan kapitaal, anderzijds toonden beleggers weinig geneigdheid om hun bezit in overheidsobligaties te beleggen en waren aandeelen meer in trek. Vandaar, dat bij de wet van 29 Maart 1934 „Kapitalgesellschaften” verplicht werden om de dividenden, voorzover zij 6 pCt. (of het bedrag van het dividend over het vorig jaar) te boven gaan, te beleggen in een „Anleihestock aus Reichs-, Staats- oder Gemeindegeld”, waarover niet vóór 31 Maart 1936 mocht worden beschikt. Het „Anleihestock” bleef eigendom van de Kapitalgesellschaften. Reeds spoedig veranderde men echter van systeem, omdat de wet niet aan de verwachting voldeed. D.d. 4 December 1934 kwam een nieuwe regeling tot stand. Deze werd nader gewijzigd d.d. 9 December 1937. Het bedrag, dat voor de „Anleihestock” bestemd was, moest voortaan overgemaakt worden aan de Golddiskontbank. De Kapitalgesellschaften belegden dus niet meer zelf; het „Anleihestock” bleef niet meer de eigendom van de Kapitalgesellschaften, maar werd eigendom van de aandeelhouders, voor wie echter de Golddiskontbank een en ander „treuhänderisch” beheerde. De aandeelhouders krijgen daarover 4 pCt. rente per jaar en na 4 jaar krijgen zij het kapitaal zelf uitgekeerd.

Hier blijkt dus reeds, dat de dividendrestrictie-maatregelen veeleer het karakter droegen van gedwongen leeningen, te verstrekken uit het dividend, dat men boven een zeker percentage genoot, dan van een volkomen verhinderen, dat de overwinst boven een zeker percentage aan dividend aan aandeelhouders zou toevloeien. Slechts is ervoor gezorgd, dat die meerdere winst niet consumptief kan worden aangewend.

Het percentage, dat vrij uitgekeerd mag worden, is 6 pCt., resp. 8 pCt. als in het vorige jaar meer dividend was uitgekeerd. Dividenduitkeering is in deze in materiele zin op te vatten, dus ook verkapt uitdeeling — voor ons land, dank zij de oude D.T.B., een bijzonder vertrouwd begrip — vallen hieronder. Als basis voor de berekening van 6 pCt., resp. 8 pCt., moet genomen worden het „eingezahlte Kapital”. Volgens Friedländer blijft daarbij „ein etwa gezahltes Aufgeld (Agio) ausser Betracht”. Tegen verwatering van kapitaal door uitgifte van „junge Aktien”, „Genusscheine” etc. werd gewaakt, doordat men voor die uitgifte toestemming van den Reichswirtschaftsminister noodig had.

Voor Kapitalgesellschaften, welke aandelen niet aan de Deutsche beurzen of „im Freiverkehr” verhandeld worden (onder deze categorie vallen dus o.a. de familievennootschappen) is echter toegestaan, dat in plaats van het „eingezahlte Kapital” als basis genomen wordt het „Reinvermögen”, zoals dit volgens het „Reichsbewertungsgesetz” te schatten is, indien dit hooger is dan het gestorte kapitaal³⁾.

Bovendien zijn Kapitalgesellschaften niet aan de wet onderhevig als het „Gesellschaftskapital” minder dan Rm. 100.000 bedraagt.

De vermoedelijke consequenties voor ons land, gelet op het Duitsche voorbeeld.

Uit het voorafgaande blijkt, dat, voor het geval dividendrestrictie-maatregelen naar Duitschen trant hier te lande zouden worden ingevoerd, de consequenties daarvan niet zoo calamiteus voor de besloten N.V.'s behoeven te zijn als velen in den lande zich deze momenteel voorstellen. Het wil ons voorkomen, dat het in elk geval niet verantwoord is op grond van die vrees overhaast over te gaan tot hooge dividenduitkeeringen, c.q. tot omzetting van de reserves in

³⁾ Voor een goed begrip hiervan zij het volgende medegedeeld:

Evenals het formeele fiscale recht, zijn in Duitsland de fiscale waardeeringsvoorschriften in een afzonderlijke wet ondergebracht, het zgn. Reichsbewertungsgesetz van 16 October 1934. Het centrale waardebegrip is de zgn. „Gemeine Wert”, zijnde „der Veräusserungspreis, der beim Verkauf des Gutes im gewöhnlichen Geschäftsverkehr zu erzielen wäre” (§ 10). Daarvan afgeleid is de zgn. „Teilwert”, zijnde „der Betrag, den ein Käufer des ganzen Unternehmens bei Fortführung des Betriebes für das einzelne Wirtschaftsgut im Rahmen des Gesamtpreises ansetzen würde” (§ 12).

Daarnaast kent het Duitsch fiscale recht de zgn. „Einheitswerte”, zijnde „Werte wirtschaftlicher Einheiten, die einheitlich verschiedenen Steuern zu Grunde liegen”. Einheitswerte zijn o.m. ook vastgesteld voor het „Betriebsvermögen” (= „Reinvermögen”), zijnde „alle Teile einer wirtschaftlichen Einheit, die dem Betrieb eines Gewerbes als Hauptzweck dient” (§ 54). Krachtens § 66 moeten bij de berekening van het „Betriebsvermögen” de activa in principe naar hun „Teilwert” geschat worden, terwijl krachtens § 62 de schulden van het onzuiver vermogen moeten worden afgetrokken.

Het „Reinvermögen” volgens het „Reichsbewertungsgesetz” is dus te vergelijken met het zuiver vermogen volgens ons Winstbelastingbesluit. M.a.w. als basis voor de dividendrestrictie tellen de reserves bij Kapitalgesellschaften, welke aandelen niet aan de beurs of „im Freiverkehr” verhandeld worden, dus mede.

aandeelenkapitaal door het uitgeven van bonusaandeelen. Dit zijn bij de bestaande belastingwetgeving hier te lande reeds bijzonder kostbare transacties, terwijl het bovendien nog de vraag is, of, gesteld dat men een „rücksichtslose” dividendrestrictie zou krijgen — dergelijke maatregelen niet met terugwerkende kracht tot een bepaalden datum in de desbetreffende verordening buiten kracht zouden worden gesteld.

Voorts kan o.i. uit het voorafgaande blijken, dat de Duitsche maatregelen op het gebied der dividendrestrictie hun ontstaan danken aan de gesteldheid, die indertijd op de kapitaalmarkt in Duitschland bestond. De verhoudingen op de kapitaalmarkt hier te lande zijn momenteel geheel verschillend daarvan. Bovendien heeft men in Duitschland, sinds de dividendrestrictie-maatregelen genomen zijn, weer meer ervaring opgedaan met de techniek van de overheidsfinanciering. Men heeft er inmiddels andere meer doelmatige middelen leeren kennen voor de voorziening in de kapitaalbehoefte van de overheid. Reeds bij een summere kennisname van het Anleihestockgesetz en de vele daarbij behorende uitvoeringsvoorschriften, krijgt men den indruk, dat men in de praktijk daarbij op tal van moeilijkheden is gestuit. Deze indruk wordt bevestigd door hetgeen men kan vernemen van hen, die het Anleihestockgesetz in de praktijk ook inderdaad van nabij hebben leeren kennen.

Wat ten slotte betreft het ontkomen aan de dubbele belasting bij familie- en andere besloten vennootschappen, ook hier gelooven wij, dat men niet tot overhaaste maatregelen, in den vorm van overhaaste ontbinding der N.V., moet overgaan, zoo ten minste groote zgn. overgangsreserves aanwezig zijn en dus ook groote liquidatiewinsten te wachten zijn. De verwachting, dat er een regeling getroffen zal worden, waarbij die liquidatie minder bezwaarlijk zal zijn dan thans, lijkt ons niet ongegrond, gezien ook de Duitsche praktijk op dit punt. Wel doet men goed zich er mede vertrouwd te maken, dat de fiscus in elk geval zijn deel van de oude in de N.V.'s gevormde reserves zal opeischen. De fiscus hier te lande heeft zich nl. steeds op het standpunt gesteld, dat hij recht heeft op een deel van die ingehouden winsten, en hij heeft thans den weg vrij voor zich en den wind mee. Met een koopje zal men er dus stellig niet van afkomen.

Mr. Dr. E. TEKENBROEK.

IS VERDERE VERMINDERING VAN HET AANTAL VERKOOPPLAATSEN IN DEN DETAILHANDEL GEBODEN?

In ons vorig artikel in dit tijdschrift¹⁾ bespraken wij verschillende vraagstukken, die den detailhandel in deze tijden ter oplossing worden voorgelegd.

Thans stellen wij ons voor na te gaan, of, en zoo ja in hoeverre, een verdere vermindering van het aantal verkoopplaatsen in den detailhandel gewenscht te achten is.

Alvorens een antwoord op deze vraag te zoeken, moge eerst een opsomming worden gegeven van de tot dusver in onze beschouwingen gemaakte gevolgtrekkingen, en wel:

1°. Het overbezettingseuvel is in Nederland minder sterk dan elders.

2°. De bruto-winstmarges in diverse takken van den Nederlandschen detailhandel zijn niet hooger dan in andere landen. Eerder valt in de ontwikkeling der laatste jaren een tegenovergestelde tendenz waar te nemen.

3°. Onder invloed van de Vestigingswet Kleinbedrijf valt een duidelijke waarneembare vermindering van het aantal verkoopplaatsen in het Nederlandsche distributie-apparaat te constateeren.

4°. Vermindering van het aantal verkoopplaatsen door uitschakeling van de kleinere zaken zal geen mogelijk-

heden openen tot het verlagen van de bruto-winstmarges in het winkelapparaat.

In de onder 4° bedoelde conclusie hebben wij de woorden „in het winkelapparaat” met opzet gecursiveerd. Naast de bedrijfskosten van het winkelapparaat in engeren zin, dient men namelijk dat deel der distributiekosten in het oog te vatten, hetwelk verbonden is aan het verkoopen en afleveren der goederen door fabrikanten en grossiers. Ten aanzien van laatstbedoelde distributiekosten zou een vermindering van het aantal verkoopplaatsen zeer zeker van belang zijn. De kosten b.v. van reizigersbezoek en transport der goederen van producent en/of grossier naar winkelier zijn vaak zeer hoog door het bestaan van een groot aantal dwergbedrijven onder de afnemers.

Beperking van het aantal verkoopplaatsen zou voor dezen schakel van het distributieproces ongetwijfeld aanzienlijke besparingen opleveren, omdat over een geringer aantal afnemers dezelfde hoeveelheden artikelen zouden kunnen worden gedistribueerd. Een soortgelijke kostenbesparing is in het verkoopapparaat der winkeliers als zoodanig niet te bereiken, omdat het nu eenmaal niet aanbevelenswaardig kan zijn om het aantal consumenten te beperken.

De invloed der rantsoeneeringsmaatregelen.

Naast laatstbedoelden factor, welke voor een vermindering van het aantal verkoopplaatsen pleit, treden thans bovendien nog de rantsoeneeringsmaatregelen, van welke een invloed moet worden verwacht, die de bestaansmogelijkheid van de distributeuten in ernstige mate aantast.

Ter illustratie mogen hier eenige schattingen worden gegeven van het vleeschverbruik in Nederland (in kg. per hoofd der bevolking per jaar):

	Verbruik in 1939	Schatting verbruik na de invoering der rantsoeneering (maxima).
Rund- en Varkensvleesch	36.30	26.00
Blikvleesch (Soc. Zaken)	0.75	—
Ander vleesch	2.20	1.50
	39.25	27.50

Na het invoeren der rantsoeneeringsmaatregelen zal zich blijkens deze cijfers dus een vermindering van de omgezette hoeveelheden vleesch manifesteren van ten minste 30 pCt. Deze vermindering van de hoeveelheden kan door de slagers niet worden gecompenseerd door een willekeurige verhooging van den verkoopprijs van het vleesch; de vaststelling van maximum-verkoopprijzen maakt dit laatste onmogelijk. In de gestelde verkoopprijzen ligt een rem op de verhooging van de bruto-winstmarge en dus zal, bij gelijkblijven van het aantal verkoopplaatsen, de rentabiliteit van het slagersbedrijf over de geheele linie worden aangetast.

Zulks is te meer waarschijnlijk, omdat de bedrijfskosten niet in dezelfde mate kunnen worden verminderd als de verwerkte hoeveelheden. In de eerste plaats heeft de slager zelf meer tijd noodig voor de administratieve aangelegenheden van zijn bedrijf en met name voor het beheer van de bonnen. Dientengevolge zal het personeel een deel van de eigenlijke slagerswerkzaamheden van den patroon moeten overnemen. Voorts kunnen de kosten van de bezorging van de vleesch niet in dezelfde mate worden verminderd als de toegang van de te bezorgen hoeveelheden. Het aantal klanten blijft bij rantsoeneering namelijk hetzelfde; er wordt per klant weliswaar minder afgeleverd, doch het „hooren” en het bezorgen wordt dientengevolge naar evenredigheid niet minder kostbaar. Soortgelijke beschouwingen kunnen worden geleerd voor alle takken van het distributie-apparaat, welke

¹⁾ Zie „Hedendaagsche problemen in den detailhandel”; E.-S. B. van 8 Januari jl., blz. 35.

door de rantsoeneeringsmaatregelen worden of zullen worden getroffen.

Breken met het stelsel van bezorging?

Onwillekeurig rijst hier de vraag, of er dan geen eind gemaakt kan worden aan het stelsel van bezorging, zooals wij dat in ons land kennen. Ook op dit punt zijn velen snel met hun antwoord, resp. met hun oordeel over de verspilling in ons Nederlandsche distributie-apparaat, klaar. Beschouwt men deze aangelegenheid echter zakelijk, dan blijkt alras, dat louter winkelverkoop ook zijn nadeelen heeft. Deze nadeelen houden in hoofdzaak verband met het verschijnsel van de zoogenaamde „spitsuren”. Speciaal bij den verkoop van levensmiddelen zullen de huisvrouwen, wanneer de thuisbezorging wordt uitgeschakeld, op bepaalde uren van den dag naar de winkels gaan. Zulks stelt niet alleen eischen aan de oppervlakte en de inrichting van de winkels, doch zou het bovendien noodzakelijk maken, dat het winkelpersoneel, wat zijn aantal betreft, werd ingesteld op de spitsuren. Een en ander zou derhalve een uitbreiding van het winkelpersoneel noodzakelijk doen worden en aanzienlijk hogere loonkosten veroorzaken. Daar zou weliswaar een vermindering van de kosten van transportmiddelen en van het bezorgloon tegenover staan, doch het is de vraag, of laatstbedoelde verminderingen tegen eerdergenoemde verhooging zullen opwegen. Men bedenke in dit verband namelijk:

1°. dat het bezorgpersoneel meestal lager beloond wordt dan het winkelpersoneel, en

2°. dat er bij louter winkelverkoop in levensmiddelenzaken geen behoorlijke werkverdeling mogelijk is. Bij het huidige stelsel van thuisbezorging is dit wel het geval, omdat het winkelpersoneel in de slappe uren de boodschappen klaar maakt voor de bezorgers.

Tenslotte bedenke men nog, dat het uitschakelen van de bezorging nieuwe eischen aan de huishouding der consumenten zou stellen. Het is toch ondenkbaar, dat in een gezin met kinderen de huisvrouw eenige uren per dag zou kunnen besteden aan het doen van inkoop; zulks zou een vermeerdering van het huishoudelijke personeel (dienstboden) noodzakelijk maken en daarmee de kosten voor den consument aanzienlijk verhoogden.

Vermindering van het aantal verkoopplaatsen.

Wanneer wij thans nogmaals de vraag stellen, of een verdere vermindering van het aantal verkoopplaatsen onder de huidige omstandigheden wenschelijk is, dan zijn wij geneigd om deze vraag, onder zekere restricties, bevestigend te beantwoorden. Niet omdat aldus een verlaging van de bruto-winstmarge mogelijk zou zijn, doch louter op grond van de overweging, dat zonder deze beperking van de bezetting een algeheele ontreddering van het distributie-apparaat te verwachten is. Een ontreddering, welke met name het gevolg zal zijn van de thans geldende rantsoeneering bij gelijktijdige prijsregeling, d.w.z. begrenzing van de bruto-winstmarge voor de distributeuten in een tijd van dalende kwantitatieve omzetten.

Behalve op de directe aantasting van de rentabiliteit der distributiebedrijven dient in dit verband tevens te worden gewezen op het sterk gestimuleerde verschijnsel van de „vervaging der branchegrenzen”.

Zoodra nl. een winkelier één of meer van de door hem verkochte artikelen ziet gerantsoeneerd, heeft hij de neiging om nieuwe artikelen (veelal uit andere branches) aan zijn assortiment te gaan toevoegen. Ook hierdoor dreigt het distributie-apparaat thans in ernstige mate te worden ontwricht, ondanks den beperkenden invloed, welke in dit opzicht van de Vestigingswet Kleinbedrijf uitgaat.

Met het erkennen van de wenschelijkheid van een verdere vermindering van het aantal verkoopplaatsen is er intusschen nog geen weg aangewezen, langs welken deze vermindering tot stand zou kunnen komen. Aller-

eerst dient men zich bij het zoeken van een oplossing te realiseeren, dat deze vermindering niet noodzakelijk is, omdat de verhoudingen in Nederland in het jongste verleden veel te wenschen overgelaten zouden hebben. Noch de mate van overbezetting, noch de hier te lande geldende bruto-winstmarges mogen hier, zooals wij in het voorafgaande zagen, als argumenten worden aangevoerd. Het gaat thans in hoofdzaak om het behoud van een rendabel distributie-apparaat, waarvan het belang voor de volkshuishouding even groot is als dat van het intact blijven van een rendabel productie-apparaat.

Het is helaas noodig om hierop met nadruk te wijzen. Producenten en consumenten plegen, vooral onder omstandigheden als de tegenwoordige, in ruime mate met waarborgen door de overheid te worden omringd. De belangen van groot- en kleinhandel schijnen voor velen echter van minder gewicht te zijn.

Een duidelijke illustratie van de hierboven gewraakte mentaliteit wordt geleverd door het simpele feit, dat er, althans op agrarisch gebied²⁾ noch in het verleden, noch in het heden ooit ernstig sprake is geweest van een kunstmatige beperking van het aantal producenten, terwijl er toch een en andermaal een kennelijke overproductie (d.i. een overbezetting van het productie-apparaat) aan den dag is getreden. Er zijn weliswaar teeltregelingen ingevoerd, doch het aantal producenten bleef ongewijzigd. Zoowel in het verleden als ook tegenwoordig vindt men voorts de kostenfactoren bij b.v. de agrarische productie in het geding gebracht, wanneer er voor de prijsvorming en de prijszetting maatregelen worden ontworpen. Zoodra men dientengevolge echter tevens zijn aandacht gaat besteden aan het distributie-apparaat, dan worden de distributiekosten zonder meer argwanend bekeken en veelal zonder nadere bewijsvoering als abnormaal hoog gekenschetst.

Zoolang deze tegenstrijdige behandeling van productie- en distributieproblemen blijft bestaan, is er geen uitzicht op een rechtvaardige oplossing van laatstgenoemde vraagstukken.

Gevaar voor onjuiste maatregelen groot.

Het gevaar voor het nemen van onjuiste maatregelen ten aanzien van het distributie-apparaat wordt te grooter, wanneer men er zich vooraf geen rekenschap van geeft, dat iedere kunstmatige beperking van het aantal verkoopplaatsen onder de thans heerschende omstandigheden neerkomt op het aanpassen van het technische distributie-apparaat aan een politieke en economische noodtoestand.

Men bedenke tevens:

„dat industrie en ambacht, hoe zwaar zij individueel soms „door veranderingen in het economische apparaat worden „getroffen, in vele gevallen door hun inschakeling in de „eigenlijke „Kriegswirtschaft” een compensatie vinden voor „het wegvallen van de private consumptie. De kleinhandel daarentegen wordt door het wegvallen van deze private consumptie in zijn volle zwaarte getroffen”.³⁾

Ondanks de meest efficiënte organisatie zal de distributeut zijn onderneming onder deze omstandigheden vaak niet kunnen blijven voeren. Rantsoeneering en prijsregeling beteekenen in vele gevallen de genadeslag voor overigens gezonde bedrijven. Het zal dan ook duidelijk zijn, dat het aanpassen van den omvang van het distributie-apparaat aan de behoeften van dezen tijd, een uiterst delicate aangelegenheid is.

Zou men b.v. zonder meer overgaan tot het beperken van het aantal toewijzingen der gerantsoeneerde artikelen, dan verkrijgt men geenerlei waarborg, dat alleen onrendabele bedrijven worden uitgeschakeld. Men zou

²⁾ Voor de industrie was, zooals bekend, enkele jaren geleden de Bedrijfsvergunningenwet ingevoerd, waarvan de praktische toepassing echter tot enkele gevallen beperkt is gebleven.

³⁾ Die Deutsche Volkswirtschaft 1940 Nr. 1, blz. 49.

op deze wijze weliswaar een aantal kleine bedrijven kunnen opheffen, doch van eenige selectie ten aanzien van de kwaliteiten van de desbetreffende ondernemers kan hierbij geen sprake zijn. Met het verschil tusschen stad en platteland zou aldus evenmin rekening worden gehouden.

In dit verband moge dan ook de aandacht worden gevraagd voor eenige behartigenswaardige opmerkingen in de Deutsche vakpers.

In „Die Deutsche Volkswirtschaft“ Nr. 35, 1939, wordt b.v. gewezen op het volgende:

„Mitunter werden jedoch dem heftigen Umsatz-„auftrieb dieser Monate wesentlich geringere Umsätze „folgen, sodass die Weiterführung der Betriebe proble-„matisch sein kann. Hier steht die verantwortungsbe-„wusste Einzelhandelsführung auf dem Standpunkt, dass „ein Geschäft nicht etwa unbedingt deshalb geschlossen „werden sollte, weil zur Zeit aussergewöhnliche Verhält-„nisse vorherrschen. Die Bereinigung muss vielmehr auch „weiterhin organisch erfolgen, wobei zu beobachten ist, dass „bislang kerngesunde Unternehmen als aktive Kristallisa-„tionspunkte einer später einmal wieder aufbauenden „Friedenswirtschaft dienen können.“

Belangrijk zijn in dit verband ook onderstaande opmerkingen in het Januari-nummer 1940 van hetzelfde toonaangevende blad:

„Durch rücksichtslose Drosselung der Kosten, durch „Absprachen mit Lieferanten und anderen Gläubigern, „durch Inanspruchnahme der neugeschaffenen richter-„lichen Vertragshilfe, durch die in Aussicht gestellte Miet-„beihilfe kann der Einzelhandel versuchen, seinen Betriebs-„umfang dem zurückgehenden Umsatz anzugleichen und „damit seine Unternehmungen über die Kriegszeit hinweg-„zubringen. In manchen, vielleicht in vielen Fällen wird „das alles nicht ausreichen um das zeitweise oder ständige „Schliessen des Betriebes zu vermeiden.

„Hier erwächst der Berufsorganisation eine neue grosse „Aufgabe. Sie hat, glaube ich, dafür zu sorgen dass die „notwendig werdende Auslese der Betriebe nach den „Erfordernissen einer ausreichenden Verbraucherversor-„gung gesteuert wird. Man kann diese Auslese sich nicht „selbst vollziehen lassen, wenn man nicht Gefahr laufen „will, dass die sich oft einseitig auswirkende Erzeugungs-„beschränkung ohne Rücksicht auf die Gesamtversor-„gungslage brutal den wirtschaftlich schwächeren, aber „doch wertvollen Betrieb zum Erliegen bringt, während „die rücksichtslosen Geschäftemacher das Feld behaupten. „Erkennt man das an, so ergibt sich eine zweite Schlussfol-„gerung. Die Auslese kann nicht nach den Zufälligkeiten der „Warenverknappung erfolgen, sondern muss sich nach der „volkswirtschaftlichen Aufgabe richten, die die einzelnen „Betriebe zu erfüllen haben. Das heisst mit anderen Wor-„ten, dass die Auslese geplant und nach einheitlichen „Gesichtspunkten durchgeführt werden muss.“

In bovenstaande zinsneden worden de gevaren van een onoordeelkundige beperking van den omvang van het distributie-apparaat duidelijk in het licht gesteld.

Het onderhavige vraagstuk dient, zooals terecht wordt opgemerkt, in de eerste plaats te worden gezien vanuit het gezichtspunt eener doelmatige verzorging van de breede massa der consumenten. Deze doelmatige verzorging der consumenten is echter ondenkbaar, wanneer het distributie-apparaat vrijwel over de geheele linie onrendabel is of dreigt te worden. Alleen wanneer het distributie-apparaat rendabel is en efficiënt wordt geleid, zijn voorts de belangen van den producent in voldoende mate gewaarborgd. Het oplossen van de problemen in den detailhandel is dus niet mogelijk, zoolang de producenten, de distributeurs en de consumenten eenzijdig de aandacht voor hun eigen al dan niet vermeende belangen blijven vragen. De belangen van de genoemde drie groepen loopen in wezen volkomen parallel.

Versterking van de Vestigingswet Kleinbedrijf.

Waar wij ons in het onderhavige artikel speciaal met den detailhandel bezig houden, mogen wij onze beschouwingen besluiten met eenige opmerkingen over de maat-

regelen, die in de toekomst op dit terrein wenschelijk zijn. In het voorafgaande wezen wij er reeds op, dat noch de overbezetting, noch de hoogte der bruto-winstmarges in Nederland in vergelijking met andere landen ingrijpen ten aanzien van het aantal verkooppaatsen zouden wettigen. Dit ingrijpen is uit dezen hoofde te minder noodzakelijk, omdat de Vestigingswet Kleinbedrijf reeds een belangrijke inkrimping van het distributie-apparaat heeft gebracht.

De bijzondere omstandigheden, onder welke wij thans leven, maken het treffen van bijzondere maatregelen evenwel gewenscht. Met inachtneming van de reeds eerder door ons genoemde restricties komt een verdere vermindering van het aantal verkooppaatsen dan ook als nood-maatregel in aanmerking.

De methode van de beperking van den omvang van het distributie-apparaat door middel van het verminderen van het aantal toewijzingen der gerantsoeneerde artikelen schijnt ons, om de eerder genoemde redenen, een verwerpelijk middel.

Voor Nederlandsche toestanden is, naar het ons voorkomt, een versterking van den invloed van de Vestigingswet Kleinbedrijf ten deze de eenige juiste en verdedigbare maatregel. Deze wet toch schenkt de mogelijkheid om ten aanzien van de nieuwe vestigingen een alleszins voldoende selectie toe te passen op de aspirant-ondernemers. Men zou hier kunnen tegenwerpen, dat men de wet niet kan toepassen op reeds bestaande zaken. Deze tegenwerping is, op zichzelf gezien, inderdaad juist, doch wij willen onzerzijds in dit verband de meening uitspreken, dat zulks in ons land ook niet noodig is. Noch de mate van overbezetting hier te lande, noch de wenschelijkheid om krachten vrij te maken voor het productieproces kunnen in Nederland namelijk als argumenten voor zulk een drastisch ingrijpen in het distributie-apparaat worden aangevoerd. Bovendien veroorzaakt het stellen van de bekende eischen aan nieuwe ondernemers reeds een ingrijpende vermindering van het aantal verkooppaatsen, omdat het „sterftecijfer“ van de bestaande zaken thans belangrijk hooger is dan het aantal geslaagden voor het Middenstandsdiploma Algemeene Handelskennis en voor de Vakexamens⁴⁾.

Sommigen zullen desondanks de meening zijn toegedaan, dat de aldus verkregen vermindering van den omvang van het distributie-apparaat zich in een te langzaam tempo voltrekt. Wij zijn geneigd om deze meening te bestrijden en verwijzen daartoe naar de reeds vroeger gegeven cijfers. Bovendien meenen wij in het voorafgaande te hebben duidelijk gemaakt, dat de invloed der rantsoeneeringsmaatregelen op den omzet in diverse branches zoo ingrijpend is, dat dit omzetverlies nooit is goed te maken door een plotselinge, van overheidswege opgelegde, sluiting van bestaande zaken. De verzorging van de consumenten zou aldus zeker in het gedrang komen.

Ter illustratie verwijzen wij nogmaals naar de omzetsdaling in het slagersbedrijf met ca. 30 pCt. sedert 1939. Wil men deze daling goed maken door vermindering van het aantal bedrijven, dan zou tenminste 30 pCt. der bestaande zaken gesloten moeten worden. Vermoedelijk zou dit percentage aanzienlijk hooger komen te liggen, omdat men bij het toepassen van dezen maatregel uiteraard met de kleinste en minst rendabele zaken zou willen beginnen. Het is zonder meer duidelijk, dat zulk een drastisch ingrijpen, zoowel economisch als sociaal gezien, ongewenscht moet worden geacht.

Andere maatregelen.

Daarmede is echter tevens aangetoond, dat zelfs door een versterkte werking van de Vestigingswet Kleinbedrijf

⁴⁾ Zie hiervoor nader het artikel „Hedendaagsche problemen in den detailhandel“, E.-S. B. van 8 Januari jl., blz. 37.

de rentabiliteit van het huidige distributie-apparaat niet gewaarborgd kan worden. Naast deze versterking van den invloed van de Vestigingswet Kleinbedrijf — welke wij ons denken in den vorm van de „afkredieting van de vestigingsrechten, bestaande kennis” en „credietwaardigheid” voor alle thans „bestaande branches in den detailhandel”⁵⁾ — zal tegelijkertijd moeten worden omgezien naar andere steunmaatregelen ten behoeve van het distributie-apparaat.

Laatstbedoelde maatregelen moeten eenerzijds worden gezocht in het toekennen van een redelijke winstmarge bij de prijsregeling der producten en kunnen anderzijds worden gevonden in maatregelen, welke de distributiekosten beperken (te denken ware hier b.v. aan de huren, de tarieven voor gas, electriciteit, water en telefoon). Het verlenen van „overbruggingscredieten” en het treffen van maatregelen tegen de voortschrijdende branchevervaging ware in dit verband eveneens aan te bevelen.

De onlangs afgekondigde maatregelen van den Secretaris-Generaal, waarnemend hoofd van het Departement van Landbouw en Visscherij, hebben bovendien de tendenz om de door ons voorgestelde uitbreiding van de Vestigingswet te versterken. Op grond van deze maatregelen zullen namelijk in het algemeen geen voorschottoewijzingen van in distributie gebrachte goederen meer worden verstrekt aan nieuw te openen detailzaken. Evenmin zullen deze toewijzingen worden verstrekt aan reeds gevestigde zaken, welke voornemens zijn soorten goederen, waarin zij tot nu toe geen handel dreven, te gaan verkoopen.

Het aantal zaken en de vervaging der branchegrenzen zullen aldus op afdoende wijze beperkt worden.

Invoering van een bedrijfsregister gewenscht.

Wil men tenslotte deze materie van overheidswege kunnen blijven overzien en beoordeelen, dan dient men zich op elk gewenscht oogenblik een beeld te kunnen vormen van den werkelijk omvang van het distributie-apparaat. Deze mogelijkheid bestaat op dit oogenblik niet, omdat niet alle zaken geregistreerd zijn. Op grond van deze omstandigheid mag het op korten termijn invoeren van een „bedrijfsregister”, waarin alle ondernemingen worden ingeschreven, een eisch des tijds heeten.

Dr. F. L. VAN MUISWINKEL.

⁵⁾ Den eisch van „vakbekwaamheid” kan men bij gebrek aan opleidingsmogelijkheden niet plotseling stellen.

AANTEKENINGEN.

Overheidsmaatregelen op economisch gebied.

HANDEL EN NIJVERHEID.

Hout. Nieuwe prijsregelingen voor hout. (E.V. 27/12/40 pag. 1599/1600; Stct. No. 250).

Invoerrecht op Duitse goederen. Goederen van Duitschen oorsprong zijn met ingang van 1 Januari 1941 vrijgesteld van de gewone invoerrechten. De invoerheffing op grond van het nieuwe besluit op de omzetbelasting blijft gehandhaafd. Heffingen aan de grens, welke het karakter dragen van een equivalent op een binnenlandsche heffing (dus in het algemeen accijnsheffingen) blijven gehandhaafd. De mogelijkheid is geopend om in verband met concurrentieverhoudingen, zulks met het oog op de belang van de inheemische nijverheid, een heffing (zgn. verrekeringsbedragen) aan de grens in te stellen. (E.V. 3/1/41, pag. 18; Stct. No. 252; V.B. No. 42).

Lompen en oud papier. Nadere voorschriften betreffende de weging, bij het vervoer van deze artikelen (welke de hoeveelheden boven 500 kg door de beambten van de Spoorwegen moet geschieden), in verband met de organisatie van den handel in lompen en oud papier. In verband met de overbezetting van het goederenverkeer per spoor wordt hiervan voorloopig ontheffing verleend en is een nadere regeling getroffen. (E.V. 27/12/40, pag. 1603; Stct. No. 250).

Naaldhout en kachelblokken. Indien vóór 23 December jl. inlandsch naaldhout (zoowel rondhout als gezaagd) is verkocht tegen prijzen, die hooger zijn dan de per dien datum vastgestelde maximumprijzen, terwyl de aflevering van hout tot heden niet heeft plaats gevonden, is deze aflevering thans verboden. Hetzelfde geldt voor kachelblokken, indien deze vóór 12 November jl. waren verkocht tegen hogere prijzen dan de thans vastgestelde maximumprijzen. Een vergunning tot aflevering kan worden verleend, indien de thans geldende maximumprijzen in acht worden genomen. (E.V. 3/1/41, pag. 11/12).

Specerijen. In het Crisis-Specerijenbesluit 1940 is een wijziging gebracht, waardoor het de Nederlandsche Groenten- en Fruitcentrale mogelijk is gemaakt, bepaalde hoeveelheden specerijen te vorderen en deze toe te wijzen aan andere handelaren in deze producten. (E.V. 3/1/41, pag. 11; Stct. No. 251).

Tabaksproducten. Het is aan ondernemingen, welke tabaksproducten vervaardigen, verboden tabaksproducten te leveren aan bedrijfsvergunninghouders of particulieren, die deze producten beneden den banderolleprijs plegen te koop met het kennelijke doel deze aan een beperkten kring van particulieren te distribueeren. Dit verbod geldt niet, indien de artikelen verkocht worden in bij bedrijven en instellingen behorende cantines.

De termijn voor het verlenen van ontheffing van eenige bepalingen der Tabakswet t.a.v. de ligging en inrichting van fabriekslokalen en van verkoopslokalen, voorzoover dit het kleinbedrijf betreft, is verlengd tot 1 Januari 1944. De Wet van 5 November 1936 (Stbl. 639E), houdende tijdelijke maatregelen betreffende de mechanisatie in de sigarenindustrie, gewijzigd bij de wet van 30 December 1938 (Stbl. 639 PP), is tot 1 Januari 1942 verlengd. (E.V. 20/12/40, pag. 1569; 27/12/40, pag. 1601; 10/1/41, pag. 41; Stct. Nos. 245, 247 en 4).

Textielvergunningen. De geldigheidsduur van de speciale vergunningen voor textiel, welke door den Distributiedienst Rotterdam ten behoeve van de oorlogsslachtoffers zijn uitgereikt, wordt tot nadere aankondiging verlengd. (E.V. 3/1/41, pag. 10).

Vergoeding vetsmelters. De vergoeding wegens smeltverlies, welke tot dusverre werd verleend aan vetsmelters, aangesloten bij de Nederlandsche Zuivel Centrale, is met ingang van 16 December jl. vervallen. (E.V. 3/1/41, pag. 11; Stct. No. 250).

IJzer en Staal. Tot nu toe bestond voor afleveringen van walsproducten in de gewone handelskwaliteiten de regel, dat de handelaren zonder vergunning van het Rijksbureau voor IJzer en Staal aan een verbruiker per maand 5 pCt. van de hoeveelheid mochten afleveren, die hij in 1939 uit den voorraad van den handelaar had betrokken tot een maximum van 1000 kg. In verband met de voorraadpositie van dit materiaal is genoemd percentage van 1 Januari 1941 af verlaagd tot 4 pCt. en het maximum tot 500 kg.

In verband met de bestrijding der kosten, verbonden aan de uitvoering van de ijzer- en staalbeschikking, zijn de bedragen vastgesteld, die hiertoe van den handel zullen worden geheven. Deze bijdragen varieeren van f 0.20 tot f 20.— per ton van 1000 kg. (E.V. 3/1/41, pag. 12; 10/1/41, pag. 40; Stct. No. 3).

Zakken. In verband met de toenemende schaarschte aan jute- en andere geweven zakken is het gewenscht het gebruik daarvan als emballage zooveel mogelijk te beperken. Dientengevolge zal de uitvoer van deze zakken, ook wanneer zij bij exportzendingen als verpakkingsmateriaal dienen, met ingang van 1 Februari 1941 verboden zijn, behoudens speciale vergunning van den Directeur van het Rijks-Textielbureau.

Binnenkort kunnen nadere verbodsbepalingen t.a.v. het gebruik van zakken bij het vervoer van daarvoor in aanmerking komende artikelen (waaronder aardappelen

en uien) worden verwacht. Allen verbruikers van zakken wordt derhalve aangeraden de mogelijkheden tot het gebruik van vervangingsmateriaal te onderzoeken. (E.V. 27/12/40, pag. 1603).

Zee- en Luchtvaartverzekeringwet 1939. Vaststelling van een nieuw tarief van minimumpremiën, dat sedert 16 December jl. van kracht is. (E.V. 27/12/40, pag. 1601).

LANDBOUW EN VOEDSELVOORZIENING.

Aardappelen. Bepalingen i.v.m. het uitvoeren van bepaalde soorten pootaardappelen tegen vastgestelde prijzen. Vaststelling van de prijzen voor consumptie-aardappelen met ingang van 21 December 1940. (E.V. 20/12/40, pag. 1575; 27/12/40, pag. 1603; Stct. No. 249 A).

Boter. Het verbruik tot het bereiden van boter geldt thans ook voor kaasproducten. Nadere bepalingen t.a.v. het toestaan van het verpakken van boter. (E.V. 20/12/40, pag. 1574; Stct. No. 244).

Crisis-Zuivelbesluiten. De geldigheidsduur van eenige Crisis-Zuivelbesluiten (o.m. betreffende de regeling van den boter-en kaashandel, de bereiding van boter, room en melkproducten, het Crisis-Melkbesluit 1936 en het Crisis-Zeepbesluit 1940, alsmede het Prijzenbesluit (Zuivelproducten) 1940) is met een jaar verlengd tot 1 Januari 1942. (E.V. 3/1/41, pag. 12; Stct. No. 250).

Gevogelte en wild. Alle voor menselijke consumptie geschikt gevogelte, alsmede wild worden thans als crisisproducten aangemerkt. (E.V. 3/1/41, pag. 13; V.B. No. 42).

Inventarisatie landbouwproducten. Nadere regelingen i.v.m. de inventarisatie van veevoeder- en crisisproducten, welke op 14 December 1940 is gehouden. Een aantal producten is voor bepaalde hoeveelheden aan een *voorraadsheffing* onderworpen. (E.V. 20/12/40, pag. 1571; 27/12/40, pag. 1604/05/06; Stct. Nos. 244 en 250).

Maximumprijzen gevogelte. Gedeeltelijke ontheffing van het slacht- en afleveringsverbod voor gevogelte in verband met de Kerstdagen 1940. Vaststelling van maximumprijzen waartegen afgeleverd kan worden. (E.V. 27/12/40, pag. 1604; Stct. No. 249).

Melk. Uitbreiding van het zgn. consumptiemelkgebied met ingang van 22 December 1940.

Het blokkeeren van voorraden gecondenseerde melk van 500 kg of minder is opgeheven. (E.V. 20/12/40, pag. 1572/74).

Slachtvee. Nadere regelingen inzake de verplichte levering van slachtvee. (E.V. 3/1/41, pag. 12/13).

Binnenkort zal een regeling in werking treden, waarbij ook *slachtschapen* en *-paarden* aan de Nederlandsche Veehouderijcentrale kunnen worden geleverd. Dit geldt alleen voor dieren, die als zoodanig door de Centrale zijn aangewezen. (E.V. 27/12/40, pag. 1606).

Varkens. Nadere regeling i.v.m. het houden van varkens; o.a. vervoerverbod, behoudens vergunning, voor varkens met een gewicht van meer dan 40 kg.

In verband met het zich herhaaldelijk voordoen van het frauduleus slachten en verkoopen van varkens, wordt er nogmaals op gewezen, dat de overtreding der betreffende bepalingen onder de huidige omstandigheden volstrekt ontoelaatbaar is. (E.V. 20/12/40, pag. 1575; Stct. No. 246).

Veekoeken. Vaststelling van de bedragen, welke met ingang van 15 December jl., ingevolge de Crisis-Veekoekenbeschikking 1935, door bereiders van veekoeken bij aflevering dienen te worden betaald. (E.V. 3/1/41, pag. 12; Stct. No. 250).

Veevoederdistributie. Vaststelling veevoedernormen voor de periode van 9 December 1940 t/m 5 Januari 1941. (E.V. 20/12/40, pag. 1572).

Vervoederverbod. Het is thans verboden *melk*, *melkproducten*, *caseïne* en *weipoeder* als veevoeder aan te wenden. Het Peenvoederbesluit 1940 V.V.O. geldt thans ook t.a.v. *koolrapen* en *pastinaken (witte peen)*. (Groentenvervoederbesluit). (E.V. 20/12/40, pag. 1573; 27/12/40, pag. 1606; Stct. Nos. 245 en 248).

RANTSOENEERING EN DISTRIBUTIE.

Gas en electriciteit. Op 15 December jl. is overgegaan tot rantsoeneering van gas en electriciteit op den grondslag van 100 pCt. van het verbruik in de overeenkomstige periode van het voorafgaande jaar, met bepaalde minima (60 m³ voor gas, en voor electriciteit, al naar gelang van den aard van het verbruik, van 31 tot 150 kWh). (Gas- en Electriciteitsrantsoeneeringsregeling 1940 No. I). (E.V. 20/12/40, pag. 1576/77).

Vleesch. Speciale regeling t.b.v. hen, die, op medische gronden, extra vleesch behoeven. (E.V. 27/12/40, pag. 1608).

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Betalingsverkeer met het buitenland. Nadere regeling met betrekking tot het handels- en betalingsverkeer met *Hongarije*, *Zwitserland* en *Noorwegen*. (E.V. 27/12/40, pag. 1608/09; 10/1/41, pag. 45/46).

Deviezenverkeer voor grensbewoners. Wijziging van de regeling van het deviezenverkeer voor grensbewoners. (E.V. 3/1/41, pag. 16).

Grondbelasting. Te beginnen met het belastingjaar 1941 worden 120 (vroeger 20) procenten geheven op de aanslagen in de grondbelasting wegens gebouwde eigendommen en 100 (vroeger geen) procenten op de aanslagen in deze belasting wegens ongebouwde eigendommen. (E.V. 20/12/40, pag. 1578; V.B. No. 41).

Hypotheekrenten. Regeling ten aanzien van de rente van leeningen, tot waarborg waarvan hypotheek is verstrekt. Deze rente mag, behoudens uitzonderingen door den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën te bepalen, niet hooger zijn dan die, welke op 9 Mei jl. gold, hetzij voor de op dien datum afgesloten leeningen, hetzij voor soortgelijke leeningen. Bepaald is voorts, dat de Crisis-Hypotheekaflossingswet 1936 ook na 31 December 1940 van kracht blijft en mede van toepassing is op de tusschen 8 Februari 1936 en 10 Mei 1940 afgesloten overeenkomsten. (E.V. 3/1/41, pag. 16; V.B. No. 42).

Loonbelasting. Instelling van een loonbelasting, welke geldt als een voorheffing op de nader vast te stellen gunificeerde inkomstenbelasting. De heffing der loonbelasting geschiedt door inhouding door de werkgevers op het loon. De tarieven zijn gesplitst naar de categorieën: ongetrouwden, getrouwden zonder, en getrouwden met kinderen. Nadere regeling i.v.m. dubbele belasting voortvloeiende uit de Inkomstenbelasting 1940/41. (Zie ook het artikel „Gewijzigde belastingdruk door de invoering der loonbelasting” door P. C. J. Kien in E.-S. B. van 27 December 1940, pag. 784 e.v.). (E.V. 20/12/40, pag. 1577; V.B. No. 41 en Leidraad loonbelasting).

Medenemen van geld naar het buitenland. Wijziging van de maxima der in het reizigersverkeer in- en uit te voeren betaalmiddelen. (E.V. 3/1/41, pag. 16/17; Stct. No. 252; V.B. No. 42).

Motorrijtuigenbelasting. Motorrijtuigen, gedreven door electromotoren, vallen van 14 December 1940 af onder het gewone belastingtarief van motorrijtuigen der motorrijtuigenbelasting. (E.V. 20/12/40, pag. 1578; V.B. No. 41).

Waardevermeerderingsbelasting. Instelling van een waardevermeerderingsbelasting. Bij de waardevermeerderingsbelasting wordt een belasting geheven van de winst, welke door den vervreemder wordt behaald. Zij wordt niet geheven van een winst, die minder dan f 1000.— bedraagt,

zij bedraagt 75 pCt. voor het bedrag tusschen f 1000.— en f 3000.— bij een winst van minder dan f 3000.—, en 50 pCt. in alle andere gevallen. (E.V. 20/12/40, pag. 1578; V.B. No. 41).

Winstbelasting. Op aanslagen in de winstbelasting, aanvangende met of na 1 Januari 1940, worden 200 opcenten geheven, echter met dien verstande, dat, bij een winst ad 8 pCt. of minder van het gestorte kapitaal, het aantal opcenten beperkt blijft tot 150. (E.V. 20/12/40, pag. 1577/78; V.B. No. 41).

Analyse van het vischverbruik in Nederland.

Rectificatie. In het artikel onder bovenstaanden titel in Economisch-Statistische Berichten van 8 Januari jl. zijn door een misverstand de accent-teekens in de regressievergelijking op blz. 43 achterwege gebleven. De vergelijking behoort dus te luiden: $v^* = -1,03 p' + 2,23 i' + 0,24 q' - 0,23 u'$, waarin, zooals uit den tekst valt af te leiden, p' , i' , q' en u' de reële prijzen en inkomens weergeven.

BOEKBESPREKINGEN.

Hanse Downing Street und Deutschlands Lebensraum, door Prof. Dr. Heinrich Hunke e.a. (Berlin 1940; Haude & Spensersche Buchhandlung Max Paschke, Verlag für Wirtschaftswissenschaft; 168 blz.).

„Es hat einmal eine deutsche Weltwirtschaft gegeben. Die Handelsmacht der Hanse war der politische Begründer und Träger dieser Ordnung”.

Met dezen zin, welchen wij aantreffen in een beschouwing van den verantwoordelijken auteur, Prof. Dr. H. Hunke, is het hoofdthema van bovengenoemd boek aangegeven. Het wil een parallel toonen tusschen de geesteshouding der Hanzeaten, welke een handelsmacht opbouwden, die in de toenmalige omstandigheden een wereldmacht betekende, en het streven van het huidige Duitschland. Als tegenhanger dezer geesteshouding ziet de auteur daarbij het winststreven zooals zich dat, volgens zijn inzicht, belichaamt in Downing Street.

Een dergelijk uitgangspunt schijnt voor een historisch onderzoek hachelijk. Onmiddellijk dient echter te worden opgemerkt, dat deze tegenstelling in het boek als geheel genomen in aanzienlijk mindere mate tot uiting komt dan in de inleiding. In feite geeft het werk een beeld van de betekenis, welke het los-vaste verbond van Deutsche handelssteden voor het economische en culturele leven der Middeleeuwen heeft gehad.

Reeds uit de inleiding van het boek blijkt dit. Het eene, kleinste, gedeelte wordt gevormd door een viertal, vnl. historische, opstellen. Het andere, grootste, gedeelte bestaat uit een verzameling fraaie afbeeldingen van Hanzeatische oorkonden, kunstwerken en architectuur, waarbij elk verband met het huidige tijdvak achterwege blijft.

Bezien wij eerst de in het tekstgedeelte opgenomen opstellen, waarbij wij ons zullen houden aan de volgorde waarin deze zijn afgedrukt.

Als eerste verschijnt dan een beschouwing van Prof. Dr. H. Reincke. In een overzichtelijk betoog ontvouwt de schrijver de ontwikkeling der Hanze. Van een schare gezamenlijk naar een buitenlandsche bestemming trekkende kooplieden, kreeg de term „Hanze” de betekenis van den tusschen hen bestaanden bond tot handhaving van verkregen privileges in den vreemde. Vervolgens groeide deze informeele verbinding tusschen kooplieden uit verschillende steden uit tot een bond tusschen koopsteden, die tezamen de „Deutsche Hanse” vormden. Het zoo gevormde verbond van handelssteden beleefde in de tweede helft der 14e eeuw zijn bloeitijd.

Dit tijdschrift is niet de plaats om uitvoerig op een dergelijke historische verhandeling in te gaan. Een tweetal

opmerkingen willen wij echter in het midden brengen. In de eerste plaats schetst de auteur als grondgedachte der Hanze den plicht tot gemeenschapsbesef. Hierin ziet hij den band met het tegenwoordige Duitschland. In lijnrechte tegenspraak met deze gedachte is het o.i. dan echter, als kenmerk der Hanzeaten aan te voeren, dat zij wilden: „Gut gewinnen solange sie lebten” (pg. 21). Dit citaat immers is een paraphrase van een woord van Jakob Fugger van Augsburg, den eersten kapitalistischen ondernemer. Deze was de centrale figuur in de machtsstelling, welke Zuid-Duitschland omstreeks 1500 — dus toen de Hanze haar hoogtepunt reeds was gepasseerd — in de toenmalige wereldeconomie verkreeg. Het was kenmerkend voor hem en zijn tijdgenooten, dat hun instelling tegenover het economisch leven die van het individualistische winststreven was: Zoo haalt J. Strieder, de Fugger-vorscher bij uitnemendheid, de bovengenoemde uitspraak juist aan om het verschil tusschen den grooten Fugger en zijn voorgangers in economisch opzicht te belichten. Het komt ons dus voor, dat de schrijver met het invoeren van dit element in zijn karakteristiek van de Hanzeatische geesteshouding zijn betoog eerder verzwakt dan versterkt.

Het tweede punt hangt samen met het vloeiende karakter, dat de Hanze als Middeleeuwsche organisatie eigen was. Het is daardoor vaak moeilijk uit te maken, welke steden wel en welke niet als Hanzestad moeten worden beschouwd. Dit geldt inzonderheid voor de Hollandsche steden. Reeds eerder werden in dit tijdschrift misverstanden dienaangaande uit den weg geruimd¹⁾. Ook de schrijver doet in den tekst van zijn betoog uitkomen, dat steden als Amsterdam en Dordrecht geen Hanzesteden, doch marktplaatsen van de Hanze waren. Des te opvallender is het daarom, dat op een bijgevoegde kaart deze Hollandsche steden wel als Hanzestad staan aangegeven, Dordrecht is nooit een Hanzestad geweest; voor Amsterdam, waarvoor de kaart onduidelijk is, geldt hetzelfde²⁾.

Hoe was de verhouding van de Hanze tot Holland en Zeeland dan wel? Eénmaal hebben de Hanze en de Hollandische steden samengewerkt; dat was bij de Keulsche Confederatie van 1377, toen een gemeenschappelijk belang bestond. Geleidelijk werd de verhouding juist omgekeerd; de Hollanders en Zeeuwen werden in den loop der 15e eeuw, vooral in de Oostzee, de felste concurrenten van de Hanze. „Sie” (de Hollanders en de Zeeuwen) „sind dort die schärfsten und schlieszlich überlegenen Konkurrenten der Hansen geworden”, zegt de schrijver (pg. 30). De verklaring van deze ontwikkeling, zoowel als van het geleidelijk verdwijnen van de macht der Hanze in haar geheele handelsgebied, zoekt hij in het ontbreken in Duitschland van een steunende centrale politieke macht, tegenover de geconcentreerde nationale staten, zooals men die bij de mededingers, de Hollanders en Engelschen, vond. Ook al zou men wellicht meer nadruk kunnen leggen op economische oorzaken, toch blijft deze opvatting als verklaringsgrond zekere waarde behouden.

Over de beide volgende beschouwingen zullen wij kort zijn. „Vom Stahlhof zur Downing Street” van H. G. Winter geeft een beeld van den strijd, dien de Hanze tot handhaving van haar uitgebreid bezit aan privileges te Londen steeds had te voeren. De schrijver associeert verleden en heden zeer nauw. Ongetwijfeld zijn in den handelspolitieken strijd de Hanzeaten meermalen onrechtvaardig bejegend. Wij vragen ons echter af, of, wat het hoofdfeit — het teniet doen der privileges door de Engelschen — betreft, niet meer plaats ingeruimd had

¹⁾ Zie Z. W. Sneller, De Hanse en Antwerpen in E.-S. B. van 22 Juni 1938.

²⁾ Van minder belang is het, dat de auteur Groningen een Friesche stad noemt. Desondanks zal hij hier Friezen, noch Groningers, aan zijn zijde vinden.

kunnen worden aan de economische noodzaak, waardoor een groeiende natie werd gedreven. Uit andere deelen van zijn betoog immers blijkt uitdrukkelijk, dat de schrijver dezen factor in de geschiedenisvorming mede erkend wil zien.

Een ander aspect van Duitslands „weltwirtschaftliches” verleden wordt behandeld in een studie van E. Düms: „Von der Hanse zur kolonialen Tat”. Zooals de schrijver zelf opmerkt, zijn de koloniale bemoeiingen van Duitsland buiten de Hanze om gegaan. Dit blijkt eveneens uit den opzet van het artikel, waarbij wordt aangeknoopt aan de jaartallen: 1484—1684—1884.

Aan de eerste phase der koloniale geschiedenis, die der ontdekkingsreizen, nam Duitsland deel in de persoon van den Neurenberger Martin Behaim. Deze vergezelde als raadsman Diego Caõ, welke in 1484 als eerste den equator passeerde. Behalve het aandeel van de Zuid-Duitsche ondernemersfamilies, als de Fuggers en de Welsers, had Duitsland verder met de eerste groote expansieperiode geen leidend contact.

De eerste regelde poging tot kolonisatie van de zijde van den staat had plaats omstreeks 1684. Op initiatief van den Grooten Keurvorst werd een kolonie gesticht in West-Afrika. Het ontbreken van een klankbodem in Duitsland deed dezen eersten oproep tot kolonisatie versterven.

De derde poging tot kolonievorming, waarbij Dr. Carl Peters als stuwende macht optrad, werd in 1884 bekroond met de proclamatie van de Deutsche heerschappij over Oost-Afrika. Ook ditmaal echter bleek de tijd niet rijp voor een grootsche nationale kolonisatiebeweging. In een slotbeschouwing wordt vervolgens de verandering van gezindheid besproken; die ook in dit opzicht sedert 1933 in Duitsland is ingetreden.

De laatste bijdrage: „Europäische Wirtschaftspolitik im Geist der Hanse”, van Prof. Dr. H. Hunke, is, uit actueel oogpunt gezien, de meest belangwekkende. Niet echter alleen om de actualiteit verdient deze beschouwing de aandacht. Zij is vooral interessant om de wijze, waarop het standpunt van Duitsland als machthebber in het continentale Europa wordt gesteld. Ook hier valt echter weer een incongruentie tusschen tekst en beeldgraphiek op. Terwijl in den eersten, bij een vergelijking tusschen Englands en Duitslands machtgebied, wordt aangenomen, dat Engeland per km.² 14.8 personen heeft te onderhouden (tegen Duitsland 144), komt de beeldgraphiek tot een getal van 1¹/₃. Blijkbaar is bij de graphiek slechts rekening gehouden met het aantal inwoners van Groot-Brittannië, terwijl in den tekst met het totaal aantal inwoners der betrokken gebiedsdeelen is gerekend. De laatstgenoemde methode wordt eveneens op Nederland en zijn overzeesche gebiedsdeelen toegepast; het resultaat is dan, dat Nederland per km.² niet meer dan ruim 35 inwoners telt.

Wenden wij ons thans tot het tweede gedeelte, het plaatwerk. Met alle waardeering voor het werk van de schrijvers der vier bijdragen kan men dit als het essentieele deel van het boek beschouwen. Zoowel de keuze als de uitvoering der afbeeldingen verdient allen lof. Zij maken dit boek voor ieder, die zich ook slechts terzijde interesseert voor het economisch leven en de cultuur der Middeleeuwen, tot een aantrekkelijk bezit. En waar wij ons hier met het uiterlijk bezighouden, mag evenmin een woord van lof ontbreken voor de aantrekkelijke bandteekening. Als juist gekozen symbool der Hanze vertoont deze de zeilende kogge, het scheepstype, dat ook door talrijke Hanzesteden in hun wapenzegel werd gevoerd.

H. W. L.

MAANDCIJFERS.

HYPOTHEEKRENTEN IN NEDERLAND.

	Amsterdam	Arnhem	Den Volle Eigendom	Haag Erfpacht	Middelburg	Rotterdam	Zwolle
1933	4.67	4.98	4.93	5.01	4.98	4.70	4.89
1934	4.49	4.65	4.69	4.95	4.89	4.52	4.65
1935	4.54	4.54	5.58	4.80	4.50	4.40	4.44
1936	4.58	4.69	4.63	4.87*	4.50.	4.47	4.51
1937	4.—	4.—	4.04	4.34	4.—	4.12	4.03
1938	3.74	3.77	3.72	3.91	3.81	3.79	3.59
1939	3.76	3.80	3.82	4.08	3.83	3.93	3.63
1940	4.42	4.41	4.47 ¹	4.66	4.48	4.42	4.00
Jan. 1939	3.50	3 ¹ / ₂	3.75	4.—	4-3 ¹ / ₂ *)	3.35	3 ¹ / ₂
Febr. "	3.50	3 ¹ / ₂ -4	3.75	—	4-3 ¹ / ₂ *)	3.57	3 ¹ / ₂
Maart "	3.50	3 ¹ / ₂	3.75	4.—	4-3 ¹ / ₂ *)	4.—	3 ¹ / ₂
April "	3.50	3 ¹ / ₂	3.75	—	4-3 ¹ / ₂ *)	3.70	3 ¹ / ₂
Mei "	3.50	3 ¹ / ₂	3.75	4.—	4-3 ¹ / ₂ *)	3.74	3 ¹ / ₂
Juni "	3.50	3 ¹ / ₂ -4	3.75	4.25	4-3 ¹ / ₂ *)	4.—	3 ¹ / ₂
Juli "	3.50	3 ¹ / ₂ -4	3.75	4.—	4-3 ¹ / ₂ *)	3.82	3 ¹ / ₂
Aug. "	4.—	4	3.50	—	4-3 ¹ / ₂ *)	—	3 ¹ / ₂
Sept. "	4.25	3 ¹ / ₂	4.—	—	4-3 ¹ / ₂ *)	—	4
Oct. "	4.06	—	4.—	4.25	4	4.35	3 ¹ / ₂ -4
Nov. "	3.75	4- ¹ / ₂	—	—	4	4.32	4
Dec. "	4.50	4- ¹ / ₂	4.25	—	4-4 ¹ / ₂ *)	4.42	4
Jan. 1940	4.50	4 ¹ / ₂ - ¹ / ₂	4.50	4.75	4-4 ¹ / ₂ *)	4.50	4- ¹ / ₂
Febr. "	4.50	—	4.50	—	4 ¹ / ₂	—	4- ¹ / ₂
Maart "	4.12 ^a	—	4.37 ^a	—	4 ¹ / ₂	4.23	4- ¹ / ₂
April "	4.25	—	4.50	—	4 ¹ / ₂	4.31	4.17
Mei "	4.—	4 ¹ / ₂	4.37 ^a	—	4 ¹ / ₂	4.47	4.2
Juni "	4.75	— ^b)	—	—	—	4.50	—
Juli "	4.75	4-5	4.50	—	—	4.17	3.8
Aug. "	4.75	4	4.50	4.75	4 ¹ / ₂ -5 *)	4.71	4.25
Sept. "	4.62 ^a	4 ¹ / ₂ - ¹ / ₂	4.50	4.75	4 ¹ / ₂	4.82	3.97
Oct. "	4.31	4 ¹ / ₂	4.50	4.37 ^a	4 ¹ / ₂	4.18	4.1
Nov. "	4.17	4 ¹ / ₂	4.50	—	4 ¹ / ₂	4.36	3.62
Dec. "	4.31	4 ¹ / ₂	—	—	4 ¹ / ₂	4.42	—

¹) Op gebouwen deels 4 pCt., deels 3¹/₂ pCt.; op landerijen 3¹/₂ pCt.; ^a) Op gebouwen 4 pCt.; op landerijen 3¹/₂ pCt. ^b) Op gebouwen 4 pCt.; op landerijen deels 3¹/₂ pCt.; deels 4 pCt. ^c) Op landerijen 4 pCt.; op andere objecten 4¹/₂ pCt. ^d) Niet ontvangen. ^e) Op landerijen 4¹/₂ pCt.; op andere objecten 5 pCt. Nadruk verboden

STATISTIEKEN.

KOERSEN VASTGESTELD DOOR HET NEDERLANDSCHE CLEARINGINSTITUUT. (met data van vaststelling)

Rijksmarken	75.36	4 Aug. '40	Tsjech. Kr.	—	—
Belga's	30.14	7 Aug. '40	(nwe. schuld)	7.54	16 Aug. '40
Zw. Francs	43.56	11 Oct. '40	Dinar (Joego-Slavie)	—	—
Lires	9.87	3 Sept. '40	(oude schuld)	3.43	16 Aug. '40
Deensche Kr.	36.40	22 April '40	Dinar	—	—
Noorsche Kr.	42.82	21 Dec. '40	(nwe. schuld)	4.23	16 Aug. '40
Zweedsche Kr.	44.85	13 Aug. '40	Turksche	—	—
Tsjech. Kr.	—	—	Ponden	1.45 ¹ / ₂	29 Dec. '39
(oude schuld)	6.42	16 Aug. '40	Lewa (Bulgarije)	2.30	25 Nov. '40

BANKDISCONTO'S.

Ned. (Disc. Wiss.)	3	28 Aug. '39	Lissabon	4	11 Aug. '37
Belga's	Bel. Bi. Eff.	3 ¹ / ₂ 28 Aug. '39	Londen	—	2 26 Oct. '39
Bk. (Vrsch. in RC)	3 ¹ / ₂	28 Aug. '39	Madrid	—	4 29 Mrt. '39 ^a)
Athene	6	4 Jan. '37	N.-York F.R.B.	1	27 Aug. '37
Batavia	3	14 Jan. '37	Oslo	—	4 ¹ / ₂ 21 Sept. '39
Belgrado	5	1 Febr. '35	Parijs	2	3 Jan. '39
Berlijn	3 ¹ / ₂	9 Apr. '40	Praag	—	3 1 Jan. '36
Boekarest	3	12 Sept. '40	Pretoria	—	3 ¹ / ₂ 15 Mei '33
Brussel	2 ¹ / ₂	25 Jan. '40	Rome	—	4 ¹ / ₂ 18 Mei '36
Boedapest	3	22 Oct. '40	Stockholm	—	3 ¹ / ₂ 17 Mei '40
Calcutta	3	28 Nov. '35	Tokio	—	3.46 11 Mrt. '38
Dantzig	4	2 Jan. '37	Warschau	—	4 ¹ / ₂ 18 Dec. '37
Helsingfors	4	3 Dec. '34	Zwits. Nat. Bk.	1 ¹ / ₂	25 Nov. '36
Kopenhagen	4	15 Oct. '40			

¹) 3% voor wissels, promessen en leeningen met een looptijd van meer dan 120 dagen. ^a) Niet officieel bevestigd.

OFFICIEELE WISSELKOERSEN NEDERLANDSCHE BANK. Valuta's (schriftelijk en t.t.)

	N.-York	Berlijn	Brussel	Zürich	Stockh.	Helsinki
7 Jan. 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
8 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
9 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
10 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
11 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
13 " 1941	1.88 ¹ / ₂	75.35 ¹ / ₂	30.14	43.67	44.85 ¹ / ₂	3.81 ¹ / ₂
Laagste d.w.	1.88 ¹ / ₂	75.28	30.11	43.63	44.76	3.81
Hoogste d.w.	1.88 ¹ / ₂	75.43	30.17	43.71	44.95	3.82
Muntpariteit	1.469	59.263	24.906	48.003	66.671	6.266

KOERSEN TE NEW-YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ per 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. f 100)
7 Jan. 1941	4.03 ¹ / ₂	2.21	40.05	—
8 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.22	40.05	—
9 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.21	40.05	—
10 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.22	40.05	—
11 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.22	40.05	—
13 " 1941	4.03 ¹ / ₂	2.22	40.05	—
15 Jan. 1940	3.97 ¹ / ₂	2.25 ¹ / ₂	40.20	53.28
Muntpariteit	4.86	3.90 ¹ / ₂	23.81 ¹ / ₂	40 ¹ / ₂

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en landen	Not-eenh.	6/11 Jan. '41	11 Jan. '41	11 Jan. '41	30/12'40-4/1'41	4 Jan. '41
		Laagste	Hoogste	1941	Laagste	Hoogste
Officieel:						
New York	\$ p. £	4.02½	4.03½	4.03	4.02½	4.03½
Parijs	Kr.p. £	—	—	—	—	—
Stockholm	Kr.p. £	16.85	16.95	16.90	16.85	16.95
Montreal	\$ p. £	4.43	4.47	4.45	4.43	4.47
Buenos Aires	Pes.p. £	16.90	17.13	17.01½	16.90	17.13
Niet-Officieel:						
Alexandrië	P.p. £	97.50	97.50	97.50	97.50	97.50
Athene	Dr.p. £	515	515	515	515	515
Bangkok	Sh. p. £	—	—	—	—	—
Bombay	d. p. r.	18.—	18.—	18.—	18.—	18.—
Budapest	P. p. £	—	—	—	—	—
Hongkong	d. p. \$	15.—	15.—	15.—	15.—	15.—
Istanbul	Tf.p. £	—	—	—	—	—
Kobe	d. p. yen	14.25	14.25	14.25	14.25	14.25
Lissabon	Escu. p. £	99.80	100.20	100.—	99.80	100.20
Madrid	Pt.p. £	40.50	40.50	40.50	40.50	40.50
Montevideo	d. p. mil.	—	—	—	—	—
Rio de Janeiro	d. p. p.	—	—	—	—	—
Shanghai	d. p. \$	3.50	3.51	3.50	3.50	3.50
Singapore	d. p. \$	28.18	28.18	28.18	28.18	28.18

ZILVERPRIJS

Londen *)	
7 Jan. 1941	—
8 " 1941	—
9 " 1941	—
10 " 1941	—
11 " 1941	—
13 " 1941	—
15 Jan. 1940	21¼
23 Aug. 1939	18¼

GOUDPRIJS

A'dam *)		Londen *)	
7 Jan. 1941	2125	168	—
8 " 1941	2125	168	—
9 " 1941	2125	168	—
10 " 1941	2125	168	—
11 " 1941	2125	168	—
13 " 1941	2125	168	—
15 Jan. 1940	2065	168	—
23 Aug. 1939	2110	148	6½

*) In pence p. oz. stand. **) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. *) In gulden per Kg. 1000/1000. **) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen	23 Dec. 1940	31 Dec. 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	—	—
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	f 473.483,18	f 1.580.033,73
Voorschotten op ult. Nov. resp. Oct. aan de gemeenten verstr. op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel. aands. d. d. hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsb. bel., alsmede op de ver- lastingen en op de ver- mengselbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië)	117.141.659,85	117.161.560,28
Idem aan Suriname *)	9.781.857,28	9.781.857,28
Idem aan Curaçao	—	132.679,93
Kasvord. wegens creditver- strekking a. h. buitenland	74.983.538,34	74.866.232,69
Daggeldleeningen tegen onder- pand	—	—
Saldo der postrek. van Rijks- comptabelen	67.426.071,43	72.138.370,26
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds *)	—	—
Vordering op andere Staats- bedr. en instellingen *)	3.436.786,52	89.473.550,84
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octroof verstrekt	f 15.000.000,—	f 5.202.244,13
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	6.815.820,75	—
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	171.017.000,—	171.017.000,—
Schatkistpromessen in omloop	1.115.400.000,—*)	1.134.000.000,—*)
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	36.656.016,50	40.567.093,50
Schuld op ult. Nov. resp. Oct. '40 aan de gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aands. d. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsm. op de bel. en op de vermogensbelasting	3.064.987,52	3.064.987,52
Schuld aan Curaçao *)	92.320,07	—
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds *)	925.737,49	—
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. *)	111.233.305,27	108.227.566,19
Id. aan andere Staatsbedrij- ven *)	12.000.000,—	11.000.000,—
Id. aan div. instellingen *)	240.554.411,95	232.134.798,23

*) In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. **) Rechtsreeks bij De Nederlandsche Bank f 211.000.000,— *) Idem f 246.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 13 Januari 1941.

Activa.	
Nat. Wissels, Promessen, enz.	{ Iifdbank. 245.303.970 Bijbank. " 100 Agentsch. " 50.100
Papier op het Buitenland	f 15.371.590
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgeloopen	—
Beleeningen incl. voorschotten en rekening-courant op onderpand	{ Iifdbank. f. 150.957.226 1) Bijbank. " 2.527.207 Agentsch. " 39.698.503
Op Effecten enz.	f 192.449.858 1)
Op Goederen en Zeelen	" 733.078
Voorschotten aan het Rijk	" 15.000.000
Munt en muntmateriaal: Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 1.102.306.966
Zilveren munt, enz.	" 19.141.425
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	" 48.629.368
Gebouwen en meubelen der Bank	" 4.500.000
Diverse rekeningen	" 124.553.349
	f 1.768.039.704
Passiva.	
Kapitaal	f 20.000.000
Reservefonds	" 4.454.252
Bijzondere reserves	" 13.494.514
Pensioenfonds	" 10.901.144
Bankbiljetten in omloop	" 1.534.677.575
Banksignatiën in omloop	" 7.266
Rek.-Courant) Van het Rijk saldo's) Van anderen	f 175.079.291—
Diverse rekeningen	" 175.079.291
	f 9.425.662
Beschikbaar metaalsaldo	f 437.604.109
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waarde de Bank gerechtigd is	" 1.094.010.270
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank onder- gebracht	" 233.000.000
*) Waaraan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)	f 57.977.150

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere opseich. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek- kings- perc.
13 Jan. '41	1.102.307	1.534.678	175.087	437.604	± 65,5
6 " '41	1.402.255	1.544.205	182.832	429.887	± 64
30 Dec. '40	1.102.240	1.551.825	175.146	429.587	± 65
6 Mei '40	1.160.287	1.158.613	255.183	607.242	± 83

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist- prom. rechtstr.	Belee- ningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
13 Jan. '41	245.354	233.006	193.183	15.372	124.553
6 " '41	267.905	258.000	188.525	15.372	127.067
30 Dec. '40	252.619	246.000	204.015	15.372	122.880
6 Mei '40	9.853	—	217.756	750	20.648

*) Per 1 April 1940 herwaardering van den goudvoorraad op basis van een depreciatiepercentage van 18 pct.

DUITSCHE RIJKSBANK.

Data	Goud en deviezen	Renten- bank- scheine	Andere wissels chèques en schatkistpapier	Belee- ningen
31 Dec. 1940	77,6	222,4	15.419,3	38,0
21 " 1940	77,4	256,6	13.553,6	36,9
14 " 1940	77,6	204,7	13.608,4	48,5
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effec- ten	Diverse Activa	Circu- latie	Rekg.- Crt.	Diverse Passiva
31 Dec. '40	32,1	1.726,3	14.033,2	2.561,0	600,3
21 " '40	49,2	2.043,7	13.287,8	1.781,9	720,9
14 " '40	52,4	1.590,4	13.106,3	1.603,8	658,9
23 Aug. '39	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Bank. Departm.	Other securities Disc. and Advances	Securities
9 Jan. '41	1.040	610.450	19.700	5.520	21.230
2 " '41	1.140	615.860	14.390	5.600	23.610
18 Dec. '40	1.210	613.180	17.070	3.810	20.830
11 " '40	1.410	604.540	25.700	3.920	20.820
23 Aug. '39	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334

Data	Gov. Sec.	Public Depos	Other Deposits Bankers	Other Deposits	Reserve	Dek- kings- perc. *)
9 Jan. '41	173.000	15.880	430.320	56.250	20.570	10,2
2 " '41	224.850	17.570	481.020	52.870	15.260	6,1
18 Dec. '40	160.130	12.020	429.270	52.660	18.040	9,3
11 " '40	149.830	16.430	415.900	51.290	26.820	14,7
23 Aug. '39	99.666	371	92.132	36.229	39.199	26,0

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op Economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1940 het Jaarregister 1940, laatste bladzijde.)

Aardappelen	(1304) 57
Arbeidsvoorwaarden	(1303) 46
Batterijen	(1303) 46
Belasting	(1304) 57
Benzine	(1302) 31
Betalingsverkeer met het buitenland	(1304) 57
Bloembollencultuur	(1302) 31, ('03) 46
Boter	(1303) 46, ('04) 57
Bouwmaterialen	(1303) 46
Brandstoffen, Motor-	(1302) 31, ('03) 46
Brandstoffen, Vaste	(1304) 56
Buitenlandsche handel	(1302) 31
Crisisproducten	(1302) 30, ('03) 46, ('04) 57
Deviezenverkeer, Regeling	(1304) 57
Electriciteit	(1304) 57
Gas	(1304) 57
Gasgeneratoren	(1303) 46
Gevogelte	(1304) 57
Goederenverkeer m. h. buitenland	(1302) 31
Grafische Industrie	(1303) 46
Grondbelasting	(1304) 57
Hout	(1304) 56
Huurprijzen	(1303) 46
Hypotheekwezen	(1304) 57
Invoerrechten	(1304) 56
IJzer en staal	(1304) 56
Landbouw	(1302) 31
Landbouw	(1302) 31, ('04) 57
Landbouwgrond	(1302) 31
Landbouwinventarisatie	(1304) 57
Linoleumindustrie	(1303) 46
Lompen, enz.	(1304) 56
Loonbelasting	(1304) 57
Melk en -producten	(1304) 57
Metalen	(1304) 56
Motorrijtuigenbelasting	(1304) 57
Oliën en vetten	(1304) 56
Ondernemersovereenkomsten	(1302) 31
Oorlogsschade	(1302) 31
Paarden	(1302) 31
Papier	(1302) 31
Petroleum	(1302) 31
Prijsregeling	(1302) 31, ('03) 46, (1304) 56/57
Slachtvee	(1304) 56
Specerijen	(1304) 56
Tabaksproducten	(1304) 56
Textieldistributie	(1304) 56
Tuinbouw	(1302) 30/31
Varkens	(1304) 57
Veevoeder	(1304) 57
Verwerkende Industrieën	(1303) 46
Verzekering	(1304) 57
Vetsmelten	(1304) 56
Vleesch	(1304) 57
Waardevermeerderingsbelasting	(1304) 57
Wild	(1304) 57
Winstbelasting	(1304) 58
Zakken	(1304) 56
Zoutindustrie	(1302) 31
Zuivelindustrie	(1304) 57

Cijfers tusschen haakjes verwijzen naar nummer E.-S.B., tweede cijfers naar de bladzijde, waar het bericht voorkomt.

DE TWENTSCHE BANK N.V.

GEVESTIGD TE AMSTERDAM

Maandstaat op 31 December 1940

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f	8.619.429,75
Nederlandsch Schatkistpapier	,,	166.299.910,87
Ander Overheidspapier	,,	10.163.577,65
Wissels	,,	328.535,89
Bankiers in Binnen- en Buitenland	,,	12.034.851,52
Effecten en Syndicaten	,,	4.981.387,73
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	,,	18.161.371,27
Debiteuren	,,	49.853.451,91
Deelnemingen — (incl. Voorschotten)	,,	1.597.612,46
Gebouwen	,,	4.000.000,—
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	,,	1.690.922,02
Effecten van Aandeelhouders in Leendepot	,,	13.151.850,—
	f	<u>290.882.901,07</u>

Kapitaal	f	40.000.000,—
Reserve	,,	10.500.000,—
Deposito's op Termijn	,,	28.342.227,85
Crediteuren	,,	192.008.097,87
Overloopende Saldi en Andere Rekeningen	,,	5.189.803,33
Reserve voor Verleende Pensioenen	,,	1.690.922,02
Aandeelhouders voor Effecten in Leendepot	,,	13.151.850,—
	f	<u>290.882.901,07</u>